

УДК 343.221

О.І. КРИВОДІД, Харківський національний університет внутрішніх справ

ОСНОВНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ПРОЦЕСУ РОЗСЛІДУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: закономірності, процес розслідування, організована злочинна діяльність

У кримінологічній, кримінально-правовій та криміналістичній літературі неодноразово ставляться питання щодо необхідності підвищення ефективності боротьби з організованою злочинністю. Завданням криміналістичної науки є розробка нових та вдосконалення існуючих засобів і методів у сфері виявлення, розслідування та слідчої профілактики зазначених злочинів.

У наукових дослідженнях цим питанням приділяється певна увага. Проаналізувавши відповідні праці, ми можемо стверджувати, що сьогодні вченими-криміналістами активно розробляються та пропонуються такі основні напрямки вдосконалення боротьби з організованою злочинністю:

а) управлінські, правові та процесуальні напрямки реформування чинного законодавства, а також окремі проблеми допустимості тактичних прийомів, операцій (комбінацій) у криміналістиці взагалі і практиці розслідування організованої злочинної діяльності зокрема (В.П. Бахін, Н.С. Карпов, С.В. Євдокименко) [1-3];

б) попередження та подолання протидії розслідуванню з боку організованих злочинних формувань (М.П. Яблоков, В.П. Бахін, Н.С. Карпов, Б.В. Щур та ін.) [4-8];

в) виявлення лідерів організованих злочинних формувань та доказування їхньої вини (В.М. Мешкова) [9];

г) виявлення та нейтралізація корумпованих зв'язків організованої групи та злочинної організації (далі - ОГ та ЗО) в процесі їх розслідування (Л.І. Аркуша) [10];

г) особливості виявлення ознак вчинення злочину організованою групою, використання в розслідуванні вчинених нею злочинів психологічного механізму їх функціонування (В.Ю. Шепітько, В.М. Варцаба та ін.) [11-12];

д) розробка нових рекомендацій щодо тактики проведення окремих слідчих дій і тактичних операцій при розслідуванні злочинів, вчинених ОГ або ЗО (О.О. Закатов та С.І. Цветков, В.Ю. Шепітько, В.М. Варцаба та ін.) [13-15];

е) розробка окремих методик розслідування різних видів і груп злочинів, вчинених ОГ та ЗО (В.А. Жердев та В.І. Комісаров, В.І. Куліков, В.І. Бояров, М.С. Гурев, С.Ф. Здоровко та ін.) [16-20].

Оскільки організована злочинна діяльність є найбільш небезпечною, процеси виявлення, розкриття та розслідування злочинів, вчинених організованими злочинними формуваннями, суттєво ускладнені низкою факторів, проблеми розробки і вдосконалення криміналістичних прийомів, засобів та методів залишаються надзвичайно актуальними. Тому метою статті є дослідження основних закономірностей процесу розслідування організованої злочинної діяльності, її новизна полягає в обґрунтуванні потреби найбільш повного і правильного врахування слідчим всіх обставин організованого групового злочину.

Аналіз слідчої практики свідчить, що у процесі розслідування організованої злочинної діяльності проявляються різного роду закономірності, які обумовлюють специфіку провадження у кримінальних справах цієї категорії: перші визначають особливості виникнення, існування, збирання, дослідження і оцінки доказів у таких справах; другі – організацію розслідування групових організованих злочинів; треті – особливості поведінки на досудовому слідстві групи обвинувачених тощо.

Усі вказані закономірності формують цілісну систему, котра неминуче знаходить прояв при розслідуванні будь-якого конкре-

тного злочину. За змістом ця система містить в собі три групи закономірностей розслідування групових організованих злочинів, які:

а) визначають оптимальну організацію розслідування злочину, вчиненого ОГ або ЗО;

б) обумовлюють найбільш доцільну, з точки зору тактики, лінію поведінки слідчого з огляду на особливості зайнятої членами ОЗФ позиції і поведінки на досудовому слідстві;

в) пов'язані з наявністю особливого – групового суб'єкту злочину та відповідною специфікою предмету доказування у кримінальній справі.

Насамперед поміж *закономірностей першої групи* треба відзначити найважливішу, котра, на відміну від розслідування злочину, вчиненого однією особою, полягає у значному зростанні трудомісткості розслідування групового організованого злочину (до кримінальної відповідальності притягається не одна, а декілька осіб, що зумовлює необхідність одночасного проведення значно більшої кількості організаційних і слідчих дій, наприклад, затримання кількох співучасників, обшуків і допитів затриманих, а також необхідністю складання відповідної кількості процесуальних актів тощо).

Крім того, кримінальні справи у злочинах, вчинених ОГ та ЗО, як правило, є багатоепізодними, що зумовлює необхідність допиту значної кількості потерпілих, свідків та провадження інших слідчих дій з їх участю, наприклад, пред'явлення їм для впізнання кожного із співучасників, проведення очних ставок, відтворення обстановки та обставин події, призначення декількох судових експертиз та ін.

Нарешті, збільшення кількості обвинувачених та епізодів їхньої злочинної діяльності об'єктивно призводить до зростання обсягу іншої слідчої роботи, зокрема вивчення особистості кожного зі співучасників, потерпілих і свідків злочину, потреби здійснення значної кількості перевірок за криміналі-

стичними та іншими обліками, окремих запитів та доручень органам дізнання тощо.

З урахуванням цієї закономірності при проведенні початкових слідчих дій і оперативно-розшукових заходів у справах про групові організовані злочини, з міркувань ефективності, керівники відповідних підрозділів (слідчого відділу, територіального відділу внутрішніх справ, підрозділу служби боротьби з організованою злочинністю тощо) повинні вживати відповідних управлінських рішень і заходів щодо забезпечення своєчасного та якісного розслідування всіх злочинів, які вчинено ОГ або ЗО: звільнити слідчого, котрий проводить розслідування від інших справ; організувати виділення йому на допомогу кількох інших слідчих та оперативних оперуповноважених, ініціювати створення слідчо-оперативної групи; надати у її розпорядження необхідні технічні засоби оперативного зв'язку, транспорт, технічних працівників та ін. Слідча практика свідчить про те, що якщо відповідні керівники своєчасно не приймають таких рішень, то розслідування групового організованого злочину звичайно призводить до порушення встановлених законом строків слідства, втрати доказів та інших небажаних наслідків.

Нашими даними підтверджується нагальна необхідність дотримання чіткої спеціалізації слідчих на розслідуванні саме зазначеного виду злочинів. У той же час 20 % опитаних слідчих, які їх розслідували, стверджують, що цей принцип в організації роботи практичних підрозділів не дотримується, що, на нашу думку, є вкрай шкідливим для підвищення ефективності розслідування.

Крім того, обов'язковим, на нашу думку, є створення і належна організація роботи у цих справах слідчо-оперативних груп. Особливості такої форми взаємодії у роботі слідчого та співробітників оперативно-розшукових підрозділів докладно відображені у відповідних працях [21-23].

Отже, не менш важливою закономірністю

є пряма залежність ефективності роботи щодо розкриття й розслідування злочину від своєчасного прийняття рішення про створення слідчих або слідчо-оперативних груп та залучення їх до сумісної роботи у кримінальній справі. За умови правильного керівництва і чіткого розподілу обов'язків між співробітниками, які складають таку групу, існує реальна можливість одночасної (паралельної) перевірки різних версій стосовно всіх учасників злочину та відпрацювання епізодів злочинної діяльності ОЗФ, своєчасного, одночасного й одноразового (з тактичних міркувань) здійснення актів затримання підозрюваних, обшуків у декількох осіб та інших невідкладних слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, які забезпечують успішність розслідування вже на початковому його етапі.

До закономірностей оптимальної організації розслідування злочинів, вчинених ОГ і ЗО, тісно примикають проблеми погодженого сумісного планування роботи слідчого і органів дізнання та використання інших форм взаємодії поміж ними. Саме узгодженість дій, як правило, дозволяє ефективно планувати і здійснювати необхідний у цих випадках комплекс слідчих дій і оперативно-розшукових заходів у кримінальній справі, забезпечити своєчасний обмін доказовою та орієнтовною інформацією, а також сумісно провадити розробку і перевірку слідчих версій.

Вивчення матеріалів кримінальних справ дозволило виявити і таку закономірність, що найбільш результативним періодом для розкриття злочинів, які вчинено ОГ або ЗО, є перші три доби після порушення кримінальної справи. Звертають на себе увагу низькі результати роботи у подальші дні. Особливо мляво просовується діяльність щодо встановлення членів ОГ або ЗО, які залишилися невідомими, після закінчення двомісячного строку розслідування. Все це дозволяє зробити висновок про те, що поряд із об'єктивними труднощами, обумовленими значним обсягом роботи, на це впливає і та-

кий фактор, як зниження інтересу до справи з боку співробітників слідства й органу дізнання.

Так, наприклад, навіть у тих випадках, коли з матеріалів кримінальної справи видно, що в злочинній діяльності ОГ або ЗО брала участь більша кількість осіб, ніж та, яку вдалося затримати і притягти до відповідальності, слідчі та співробітники оперативно-розшукових підрозділів іноді не використовують весь арсенал засобів і методів пошуку всіх співучасників злочину, що розслідується.

Акцентуючись на цьому факторі, ми також маємо на увазі й ту негативну тенденцію, яка полягає у зосередженні своїх зусиль на епізодах, у зв'язку з якими було порушено ту чи іншу кримінальну справу. Але ж це, як правило, останній епізод організованої злочинної діяльності загальнокримінальної спрямованості. Проте, слідчі, навіть за наявності конкретних приводів для «розкручування» розслідування з огляду на пошук інших фактів злочинної діяльності групи обвинувачених, іноді обмежуються лише фактами тих злочинів, на підставі яких було порушено кримінальну справу, і за межі обвинувачення, яке було пред'явлено на початку, не виходять. Зрозуміло, що такий підхід значно скорочує організаційний і процесуальний обсяг роботи слідчих у кримінальних справах, що знаходяться в їх провадженні, але ж, що важливіше, вона негативно впливає на ефективне вирішення завдань боротьби з організованою злочинністю в Україні.

Найбільший інтерес для практики розслідування злочинів, вчинених ОЗГ та ЗО загальнокримінальної спрямованості, представляють, на наш погляд, *закономірності другої групи*, які визначають позицію і поведінку членів організованого злочинного формування на досудовому слідстві та обумовлюють відповідні особливості тактики і методики розслідування вчинених ними злочинів.

Дійсно, із справ про групові організовані

злочини приблизно у двох із трьох випадків спостерігається помітна нестійкість позиції і показань підозрюваних (обвинувачених), котрі схильні неодноразово змінювати їх: то у своїх показаннях переходять від явної брехні до правди, то навпаки. Однак не сам факт позиції і поведінки співучасників протягом слідства є, на наш погляд, головним для розробки найбільш раціональних тактичних прийомів і методів розслідування таких злочинів, а знання причин зміни і вибору співучасниками тої чи іншої позиції.

Розробка дієвих практичних рекомендацій стосовно роботи слідчого з підозрюваними й обвинуваченими, котрим інкримінується вчинення організованого групового злочину, можлива з урахуванням окремих положень, розроблених психологічною наукою. З точки зору останньої, психологічна невпевненість співучасників групового злочину багато в чому обумовлюється тим, що на кожного з них під час досудового слідства впливає дві групи факторів, які постійно взаємодіють і в кінцевому підсумку призводять до вибору (в якості засобу свого захисту) тієї чи іншої позиції на допиті.

При цьому група позитивних факторів (наприклад, побоювання кожного із співучасників запізнитися з даванням правдивих показань у справі, бо хтось із них все-таки буде змушений дати їх першим і невиключно, що для зменшення своєї вини перед слідчим він виставить решту співучасників у невідповідній ролі; небажання нести відповідальність за злочинну діяльність ОЗФ у повному обсязі, особливо у тих випадках, якщо конкретний підозрюваний не брав безпосередньої участі у вчинених групою тяжких злочинів або виконував у її складі другорядну роль; наявність у слідчого переконливих доказів, які викривають даного члена злочинної групи за кінцевим рахунком роблять марними з його боку спроби заперечити їх, спонукає співучасника групового злочину дати слідчому правдиві та повні показання не тільки щодо своєї участі у цьому злочині, але і діях інших членів організо-

ваної групи або злочинної організації.

Інші фактори є негативними. Вони, навпаки, спонукають співучасників не викривати перед слідчим злочинну діяльність ОЗФ, заперечувати вину не тільки свою, але й інших членів групи, не виказати її організатора (лідера), взагалі не говорити правди, а то і зовсім не давати ніяких показань. Такими факторами або спонукальними причинами зокрема можуть бути: страх перед неминучим і більш суворим покаранням за злочин, який було вчинено у складі ОЗФ, негативний вплив лідера чи інших активних функціонерів, які користуються авторитетом і великим впливом на решту членів групи; побоювання набути репутації «зрадника» і можливої у подальшому помсти з боку членів ОЗФ; сподівання на допомогу групи, якщо він візьме вину на себе, тобто один «підє у справі» тощо.

Отже, які з наведених факторів наберуть перевагу в той чи інший період слідства, такою (позитивною чи негативною) буде і позиція кожного із співучасників групового злочину. Однак слід мати на увазі, що невпевненість поведінки співучасників групового організованого злочину на досудовому слідстві має ще один важливий, з точки зору тактики розслідування, аспект. Мова йде не тільки стосовно непевної поведінки співучасників з огляду на слідчого, але й про те, що за умовою, коли кожен з них залишається сам на сам і виключено будь-яке спілкування поміж ними без дозволу слідчого, поведінка співучасників є непевною і не прогнозованою навіть один для одного, тобто ніхто з них не може бути до кінця впевненим у тому, яку саме позицію у подальшому розслідуванні займе кожний член групи, та які показання він дасть щодо співучасників.

Тому при розслідуванні злочинів, які вчинено ОГ або ЗО, слідчому необхідно пам'ятати і обов'язково додержуватися ще однієї закономірності: вживати спеціальних заходів і прийомів, які були би спрямованими на запобігання можливих з боку затриманих співучасників спроб налагодження

зворотного зв'язку як поміж собою, так і з тими членами ОЗФ (зокрема, його лідером), котрих ще не затримано.

Справа в тому, що лідер ОГ або ЗО і на досудовому слідстві прагне керувати іншими членами групи, нав'язуючи їм найбільш вигідну для себе лінію поведінки. Побоюючись викриття та більш суворої відповідальності, вони звичайно шляхом умовляння, погроз фізичної розправи або введенням в оману чи шантажу здатні схилити членів групи до «змови мовчання», приховування найбільш тяжких епізодів злочинної діяльності групи чи окремих її членів, особливо організатора злочину, або, навпаки, схилити рядового співучасника виказати себе організатором ОГ або ЗО і вчиненого злочину.

Отже з тактичних міркувань слідчий повинен враховувати можливості такої протидії з боку членів ОЗФ щодо встановлення істини у кримінальній справі і своєчасно потурбуватися щодо застосування запобіжного заходу у вигляді утримання співучасників під вартою та надійної ізоляції заарештованих один від одного, а також вжити відповідних заходів щодо збереження таємниці досудового слідства.

До числа закономірностей розслідування, які пов'язані з поведінкою членів організованої групи на досудовому слідстві, треба зарахувати орієнтування кожного з співучасників на показання і поведінку один одного і групи в цілому, згоду прийняти позицію групи в ім'я того, щоб не залишитися в ізоляції від неї. У соціально-психологічній літературі ця особливість поведінки малих неформальних груп одержала назву конформізму, котрий виконує дві функції: інтегрує групову організовану злочинну діяльність і виконує роль механізму внутрішньогрупового контролю, сприяючи досягненню результату [24].

Знаходячи свій найвищий прояв під час вчинення групового організованого злочину, поведінка членів ОГ або ЗО більш-менш тривалий час залишається конформною і на досудовому слідстві, тобто, співучасники

залишаються під владою думок та оцінки подій ОЗФ, навіть будучи ізольованими від неї. Прийняті групою норми поведінки і цінності, інтереси та цілі продовжують до певного часу впливати на кожного її члена, корегуючи відповідним чином його поведінку в ім'я інтересів усієї групи.

Але слідчому необхідно пам'ятати, що у позиції і поведінці окремих співучасників групового злочину на досудовому слідстві, як правило, відбуваються певні зміни. Інколи цьому сприяють лідер чи інші активні члени («авторитети») злочинної групи або організації, а іноді той чи інший співучасник змінює свою позицію чи показання самостійно завдяки тактично грамотній поведінці слідчого.

Із закономірністю, яку було наведено вище, тісно пов'язана і та об'єктивна закономірність, що у складі ОЗФ, як правило, існують протилежні інтереси, утаюванні, а то й неприховані напружені взаємини і навіть конфлікти поміж його членами, які то згладжуються, то загострюються. Частіше за все конфлікти виникають між: лідером і другорядними членами ОГ або ЗО; лідером і «опозиціонером», котрий також претендує на керівництво групою; старими і новими членами групи; рядовими членами заради близьких стосунків із лідером; всіма членами групи й окремим її учасником, котрий чимось скомпрометував себе в їхніх очах; тощо.

При цьому слідчому треба мати на увазі, що у випадках викриття злочинної групи або організації та притягнення її членів до кримінальної відповідальності, як правило, існуючі поміж ними конфлікти значно загострюються, а то й виникають нові. Отже, з огляду на цю обставину, як справедливо підкреслюють деякі автори, можна зробити певний висновок про те, що вмиле виявлення напружених взаємин і конфліктів поміж членами злочинної групи або організації (зрозуміло тільки за допомогою таких тактичних прийомів, які є допустимі з точки зору чинного законодавства і моралі у сус-

пільстві), а також тактично грамотне і своєчасне їх використання на досудовому слідстві, як правило забезпечують одержання від співучасників групового злочину правдивих показань щодо організованої злочинної діяльності у повному обсязі [25-26].

І зрештою, до *третьої групи закономірностей*, які засновані на наявності групи суб'єктів злочину та відповідній специфіці предмету доказування у кримінальній справі, перш за все, треба віднести закономірність, яка пов'язана з можливістю встановлення різних джерел доказів щодо вчинення групового організованого злочину. Суть її полягає в тому, що протягом досудового розслідування такого злочину слідчий, як правило, натрапляє на велику кількість як матеріальних, так і ідеальних слідів, які знаходять своє відображення на місці події, а також у пам'яті більш-менш великої кількості осіб, які опинилися втягнутими у сферу злочинної події. А оскільки злочин вчинено групою осіб, то всі члени групи певною мірою проінформовані щодо обставин його підготовки та скоєння і на досудовому слідстві уявляють собою важливі джерела доказової інформації, що не має місця у випадках вчинення злочину поодиночці.

Другою важливою закономірністю цієї групи є взаємозв'язок у доказуванні вини співучасників злочину, тобто доведеність вини одного з членів організованої злочинної групи або організації завжди повинна бути пов'язана з доказуванням вини решти співучасників. Реально існуючий взаємозв'язок у такому доказуванні об'єктивно обумовлено наявністю особливого – групового суб'єкту злочину, що значно полегшує завдання слідчого щодо встановлення всіх співучасників. Наявність такого зв'язку і взаємозалежності у доказуванні знаходить свій прояв на практиці у складанні основних процесуальних документів у кримінальній справі. Так, наприклад, якщо слідчий у постанові про притягнення як обвинуваченого вказує, що А. вчинено злочин сумісно з Б., то і в постанові про притягнення Б. як обви-

нуваченого необхідно обов'язково вказати, що ним вчинено злочин сумісно з А.

Нарешті, останньою закономірністю цієї групи є та обставина, що конкретизація дійсної ролі кожного зі співучасників групового організованого злочину та індивідуалізація їхньої вини знаходяться у певній залежності від правдивих показань кожного з них, бо деякі аспекти психічної діяльності щодо організації ОГ або ЗО та злочинного посягання не знаходять своє відображення інакше, як у пам'яті самих співучасників злочину.

Однак не треба розуміти цю закономірність як повну залежність встановлення важливих обставин щодо організованого характеру групи і вчинених нею злочинів виключно від показань співучасників, котрі складають груповий суб'єкт злочину (хоча, як було зазначено вище, їх не треба недооцінювати), адже у розпорядженні слідчого окрім цього є багато інших джерел і способів з'ясування важливих обставин події та доказування вини членів організованої групи навіть за відсутністю правдивих показань з боку останніх. З цією метою слідчий має можливість і повинен використати весь арсенал засобів та методів встановлення істини у кримінальній справі.

Таким чином, всі обставини організованого групового злочину, а так само організована злочинна діяльність у повному обсязі мають принципову можливість бути викритими у кожному окремому випадку. Основне завдання слідчого полягає в тому, щоб означені вище закономірності розслідування таких злочинів найбільш повно і правильно враховувались і використовувались на практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахин В.П., Ищенко А.В., Кузмичев В.С. О необходимости новых форм и методов борьбы с преступностью. // Вестник Днепропетровск. ун-та: Правоведение. - 1995. - Вып.2.

2. Карпов Н.С. Злочинна діяльність: Монографія. –К.: Вид-во Семенко Сергія, 2004.
3. Євдокіменко С.В. Злочинна діяльність: сутність та криміналістичні аспекти боротьби з нею: Автореф. дис... канд. юрид. наук. –К., 2002.
4. Яблоков Н.П. Расследование организованной преступной деятельности. –М.: Юристъ, 2002.
5. Бахин В.П. Особенности расследования заказных убийств: Лекция. – Симферополь, 1999.
6. Карпов Н.С. Наукове забезпечення протидії злочинності. –К., 2002.
7. Карпов Н.С. Теоретичні основи та практика використання передового досвіду органів внутрішніх справ у протидії злочинній діяльності. –К., 2003.
8. Щур Б.В. Тактика усунення протидії розслідуванню злочинів, що вчиняються організованими групами: Автореф. дис... канд. юрид. наук. –Х., 2004.
9. Мешкова В.С. Изобличение лидера (организатора) преступной группы в ее создании и в руководстве преступной деятельностью: Дисс... канд. юрид. наук: 12.00.09 /Академия управления МВД России. –М., 1998. –160 с.
10. Аркуша Л.І. Основи методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 /Нац. юрид. академія України імені Ярослава Мудрого. –Х., 2002. –20 с.
11. Шепітько В.Ю. Тактика расследования преступлений, совершаемых организованными группами и преступными организациями. –Харьков, 2000.
12. Варцаба В.М. Розслідування злочинів організованих злочинних груп (тактико-психологічні основи): Дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 /Нац. юрид. академія України імені Ярослава Мудрого. –Х., 2003. –182 с.
13. Закатов А.А., Цветков С.И. Тактика допроса при расследовании преступлений, совершаемых организованными преступными группами: Лекция –М., 1996. –54 с.
14. Шепітько В.Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз): Монографія. –Х.: Харків юридичний, 2007.
15. Варцаба В.Н. Тактические операции в расследовании преступлений, совершаемых организованными преступными группами // Право і безпека. –2003. –Т.2. –№ 2. –С.73-76.
16. Жердев В.А., Комиссаров В.И. Расследование серийных корыстно- насильственных преступлений, совершённых организованными группами, на первоначальном этапе. –М.: ООО Издательство «Юрлитинформ», 2002.
17. Куликов В.И. Основы криминалистической теории организованной преступной деятельности. –Ульяновск: Филиал МГУ, 1994.
18. Бояров В.И. Убийства, совершённые в процессе противостояния организованных преступных группировок (особенности расследования): Метод. пособие. –Х., 1998.
19. Гурев М.С. Убийства на «разборках» (методика расследования). – СПб: Питер, 2001.
20. Здоровко С.Ф. Тактичні операції при розслідуванні вбивств, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 /Нац. юрид. академія України імені Ярослава Мудрого. –Х., 2002. –20 с.
21. Тарасов А.А. Расследование преступлений группой следователей: процессуальные и тактико-психологические проблемы. –Самара: Изд-во «Самарский университет», 2000. –132 с.;
22. Кокурин Г.А. Криміналістические и организационные основы деятельности следственно-оперативных групп по раскрытию и расследованию преступлений: Авторе. дисс... канд. юрид. наук: 12.00.09 /СЮИ. –Свердловск, 1991. –23 с.
23. Матусовский Г.А., Сущенко В.Н. Организация работы аппаратов дознания и предварительного следствия органов внутренних дел. –Харьков: Юридический институт, 1983. –83 с.
24. Краткая философская энциклопедия.

–М.: Издательская группа «Прогресс»-«Энциклопедия», 1994. -С.222.

25. Аленин Ю.П., Тищенко В.В. Организованная преступность: Курс лекций –СПб.: Питер, 2002.

26. Аркуша Л.И. Расследование тяжких преступлений: Научно-практическое пособие. –Х.: Одиссей, 2006.

Криводід О.І. Основні закономірності процесу розслідування організованої злочинної діяльності // Форум права. -2008. -№ 2. –С.266-273 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08koiozd.pdf>

Розглянуто зміст основних закономірностей процесу розслідування організованої злочинної діяльності та особливості провадження основних тактичних прийомів, операцій (комбінацій), що рекомендується застосовувати слідчими МВС, прокуратури та Служби безпеки України при розслідуванні злочинів вчинених організованими групами та злочинними організаціями.

Криводід А.И. Основные закономерности процесса расследования организованной преступной деятельности

Рассмотрено содержание основных закономерностей процесса расследования организованной преступной деятельности и особенности проведения основных тактических приемов, операций (комбинаций), которые рекомендуется применять следователями МВД, прокуратуры и Службы безопасности Украины при расследовании преступлений, совершенных организованными группами и преступными организациями.

Krivoded A.I. Basic of law in process of investigation for the organized criminal activity

The maintenance of the basic laws of process of investigation of the organized criminal activity and feature of realization of the basic tactical receptions, operations (combinations) which is recommended to be applied inspectors of the Ministry of Internal Affairs, Offices of Public Prosecutor and Security services of Ukraine is considered at investigation of the crimes accomplished by organized groups and the criminal organizations.